

Kansalaisjournalismi – mahdollisuus vai uhka?

Johdanto

Yleisöllä on yhä enemmän mahdollisuuksia olla yhteydessä mediaan, ja media on myös rohkeammin yhteydessä yleisöön. Aiemmin yleisö nähtiin passiivisena toimijana, jolla ei ollut juurikaan sananvaltaa median toimintaan. Nykyään media haluaa ottaa yleisön mukaan, joko tarkastelemaan laatua, auttamaan tiedonhaussa tai keskustelemaan aiheesta kuin aiheesta. Yleisö onkin yhä aktiivisemmassa roolissa median toiminnassa ja journalismissa. Tätä yleisön aktivoimista kiihdyttää digitalisaatio.

Kansalaisjournalismin lähtökohta on yleisön ja journalistien vuorovaikutteisudessa. Mikä yleisön rooli on, ja mihin ollaan sitten oikein menossa? Mitä kansalaisjournalismi tuo yleisölle ja journalisteille? Onko kansalaisjournalismissa ongelmia, jotka voivat kostautua journalismin kustannuksella? Näitä näkökulmia tarkastelen esseessäni.

Tarkastelen esseessäni erityisesti digitalisaation ja sitä myötä myös sosiaalisen median keinoja tehdä kansalaisjournalismia. Tätä voi perustella sillä, että monissa tieteellisissä artikkeleissa aihetta tarkastellaan digitalisaation näkökulmasta. Teknisen osaamisen tärkeys journalistin perusosaamisessa koettiin myös vahvana muutoksena Tampereen yliopiston journalistiikan opiskelijoiden vuonna 2016 tekemissä teemahaastatteluissa.

Aluksi tarkastelen lyhyesti sitä, miten kansalaisjournalismi digitaalisen murroksen myötä käsitetään. Seuraavaksi käsittelen kansalaisjournalismin tuomia hyötyjä, lähinnä hyötyjä journalistisesta näkökulmasta. Sitten tarkastelen kansalaisjournalismin mahdollisia ongelmia digitalisaation ja sosiaalisen median aikakaudella. Lopuksi tarkastellaan vielä kansalaisjournalismin mahdollista suuntaa tästä eteenpäin.

Kansalaisjournalismin lyhyt oppimäärä

Yleisöä hyödyntävää journalismia kutsutaan kansalaisjournalismiksi tai yleisöjournalismiksi. Media siis hyödyntää yleisöä tavalla tai toisella sisällöntuotannossa, eikä yleisö ole vain passiivinen lukija vaan myös aktiivinen toimija. Kansalaisjournalismissa yleisö saa vapaasti esimerkiksi kommentoida median toimintaa ja sisältöä, sekä ehdottaa jutunaiheita.

Wall (2015) määrittelee kansalaisjournalismin ei-ammattilaisten tuottamaksi uutissisällöksi, jolla voidaan tarkoittaa tekstiä, videoita, ääntä tai vuorovaikutteisuutta ylipäätään. Kansalaisjournalismin sisältö voi siis olla melko laaja-alaista.

Sisältö voi olla kiinni hetkessä, jaksoittaista tai jatkuvaa (Wall 2015). Wallin mukaan kansalaisjournalismiin kuuluu ainoastaan digitaalinen kansalaisjournalismi. Tälle selitykseksi voi löytää sen, että koko mediasisältö on yhä enemmän digitaalisessa muodossa, ja myös yleisö on teknologian vuoksi yhä useammin kosketuksissa mediasisältöön ja journalisteihin digitaalisesti.

Kansalaiset nähdään Wallin mukaan joko tiedon lähteinä, toisen luokan reporttereina tuottamassa itse sisältöä. Kansalaiset hyväksyvät eri tavoin osana sisällön tuotantoa: vastustus, alistuminen, uudistus. Ensimmäisessä kansalaiset ovat vain tiedon lähteenä. Toisessa kansalaiset saavat itse tuottaa sisältöä rajatusti mediaan ja kolmannessa kansalaiset ovat yhteistyökumppaneita, joiden

ideoita otetaan huomioon sisällöntuotannossa. Jotkut journalistit kokevat kansalaiset todella yhteistyökumppaneina. (Wall 2015.)

Eräs kansalaisjournalismin muoto on Wallin mukaan paikallisten nettisivujen ylläpitäminen. Kyseiset sivustot keskittyvät pääosin pienen aihealueen ylläpitämiseen, joka ei sellaisenaan yllä massamedian uutisagendaan. Nämä ”journalistit” ovat luoneet itse säännöt ja rajat sisällön tuottamiseen. Nämä niin kutsutut apulaisjournalistit (”deputy journalits”) yrittävät levittää uutisia omasta alueestaan ja saada muutkin innostumaan siitä, mitä tällä alueella tapahtuu. Apulaisjournalisteilla on pienet taloudelliset ja henkilöstölliset resurssit tuottaa sisältöä, eikä siksi niiden toiminta ole välttämättä kovinkaan pysyvää tai jatkuvaa. (Wall 2015.)

Wallin (2015) yksi määritelmä kansalaisjournalismille on oman itsensä, yksilön tuottaminen. Tämä korostuu etenkin sosiaalisen median aikakaudella, jossa erilaiset mediat tarjoavat minäkuvan markkinoimiseen mahdollisuuden. Kansalaisjournalismi on yksilöstä lähtöisin, ja painottaa sisällössään yhtä näkökulmaa. Yksilön tuottamassa journalismissa sitoutuminen yhteisöön, sosiaalisen median alustalle on merkityksellistä. (Wall 2015.) Esillä oleminen voi antaa kansalaisjournalismille mahdollisuuden, kun yksittäinen kansalainen profiloituu yksittäisen aiheen sanansaattajaksi. Silloin tämä tieto voi olla myös journalisteille tärkeää, sillä yksittäinen kansalainen toimii mikrotasolla, ja hänellä saattaa olla yhteyksiä toisiin vastaaviin tiedonlähteisiin.

Nämä yksilöt toimivat portinvartijoina uutisille, jotka pystyvät kuratoimaan eli levittämään tietoa eteenpäin (Wall 2015). Tästä tekee mielenkiintoisen se, että sosiaalisen median alustoille myös ammattilaisilla on vapaa pääsy. He voivat toimia yhtäläillä yksilöinä, jotka haluavat painottaa oman mediansa näkökulmaa. He voivat toimia yksilöinä oman professionsa ulkopuolella, ja tarkastella yleistä uutisvirtaa kriittisesti, ottaa siihen kantaa tai jakaa tietoa eteenpäin. Tämä saa pohtimaan sitä, missä menee yksilön ja journalistin raja.

Wall (2015) esittelee kansalaisjournalismin myös eräänlaisena aktivismin muotona, jossa poliittista tai sosiaalista koneistoa voi vastustaa. Tämä tapahtuu usein kollektiivissa muodossa, jolloin saman näkökulman omaavat muodostavat omia joukkoja ajamaan asiaansa sosiaalisessa mediassa. Wall (2015) huomauttaa, että kansalaisjournalismi on kytkettynä yhteiskuntaan, jossa se toimii. Siksi länsimaalaista kansalaisuutta (eikä sitä myötä kansalaisjournalismia) voi verrata toiseen yhteiskuntaan, jossa toimitaan eri normeilla ja arvoilla.

Kansalaisjournalismin hyödyt

Wallin (2015) mukaan kansalaisjournalismi on oleellinen osa uutisten kokoamista ja sen jakamista ympäri maailman. Wallin väitteenä on, että tapahtumat jäisivät huomaamatta ilman kansalaisten osallisuutta. Toisinaan tärkeimmät hetket ovat Wallin mukaan tuotettu kansalaisjournalismia apuna käyttäen.

Lewis ym. (2014) ovat käsitelleet artikkelissaan yleisön ja journalistien vastavuoroisuutta. Vastavuoroisuus määritelmänä tarkoittaa heidän artikkelissaan vaihtokauppaa kahden tai useamman tekijän välillä, mistä kaikki osapuolet hyötyvät. Vastavuoroisuus perustuu luottamukseen, yhtenäisyyteen ja sosiaaliseen pääomaan. Nämä ovat olennaisia tekijöitä yhteisön suhteissa. Positiivinen vastavuoroisuus digitaalisessa ympäristössä tuottaa enemmän toiminnallista

Sofia K.
JOVA20
27.2.2017

keskustelua ja osallistumista, jonka vuoksi yhteisö voi kasvaa. Erityisesti sosiaalisessa mediassa vastavuoroisuus osoittaa sitoutumista ja yhtenäisyyttä yhteisöön. (Lewis ym. 2014.)

Vastavuoroinen journalismia tarkoittaa dynamiikkaa journalistin ja yleisön välillä, jolla tavoitellaan yhteisten hyötyjen vaihtokauppaa (Lewis ym. (2014). Tämä vastavuoroisuus tuntuu olevan kasvussa. Aiempi malli, jossa massamedia välittää passiiviselle yleisölle tietoa, tuntuu olevan jo historiaa. On vaikea ajatella, että yleisöllä ei olisi mitään mahdollisuuksia enää olla olematta yhteydessä journalisteihin.

Journalismille tyypillinen portinvartijuus, eli journalistinen tiedon vartiointi, ei ole enää käsitteenä toimiva, sillä globalisaatio uusine muotoineen vaatii vapautta sekä liikkuvuuden mahdollisuutta. Tämä koskee niin median että kulttuurin digitalisaatiota. (Lewis ym. 2014.) Toisin sanoen, globalisaation muodot ovat osaltaan vaatineet muutosta median rakenteessa. Artikkelissa (Lewis ym. 2014) kuitenkin todetaan, että vastavuoroisuus vaatii molemminpuolista sitoutumista. Etenkin tämä koskee yleisöä, joka on ennen ollut aktiivisen toimijan sijaan passiivinen.

Vastavuoroisuuden muotoja on erilaisia: suora, epäsuora ja pitkäkestoinen vastavuoroisuus (Lewis ym. 2014). Suora vastavuoroisuus on kahden tekijän välinen suhde, jossa vaihtokauppa on yksinkertaisuudessaan yksipuolinen tai molemminpuolinen. Vastavuoroisuutta määrittelee muun muassa se, kuinka ihmiset ovat yhteydessä toisiinsa. Molemminpuolisessa vastavuoroisuudessa osapuolet ovat luoneet yhteyden toisiinsa. Yksipuoliseksi vastavuoroisuus kääntyy, jos toisen osapuolen vastavuoroisuutta ei tunnusteta. (Lewis ym. 2014.)

Epäsuora vastavuoroisuus tarkoittaa tekijöiden välistä molemminpuolista vaihtokauppaa, mutta vaihtokaupan tehneet eivät välttämättä itse hyödy tästä. Hyöty voi siis kohdistua sellaiseen osapuoleen, joka ei ole ollut suhteessa kumpaankaan tekijään. (Lewis ym. 2014.) Tämä korostuu monissa verkkoyhteisöissä. Käytettävissä olevia resursseja käytetään tehokkaammin ja ongelmanratkaisu sujuu nopeammin. Lewis ja kumppanit (2014) sanovat verkkoyhteisön volyymin kasvavan epäsuoran vastavuoroisuuden myötä.

Pitkäkestoinen vastavuoroisuus yhdistää molempia edellä mainittuja vastavuoroisuuden muotoja. Pitkäkestoinen ja kasvava luottamus on tärkeää, kun yhteisön sosiaalisia sääntöjä halutaan muovata. Lewisin mukaan vastavuoroisuus on verkkoyhteisöjen rakennustarve. (Lewis ym. 2014.)

Vastavuoroisuuden merkitys näkyy esimerkiksi Britannian yleisradio BBC:n toiminnassa. BBC on jakanut journalistiseen toimintaan keskittyneellä sivullaan tietoa siitä, miten he tuottavat käyttäjälähtöistä sisältöä (user-generated content). Natalie Miller, apulaistoimittaja, kertoo seuraavansa lukijoiden reaktioita eri uutisaiheista ja yrittää saada nämä lukijat osallistumaan aiheiden ympärillä pyörivien juttujen tekemiseen. Miller kertoo videolla käyttäjälähtöisen sisällön olevan BBC:lle tärkeää, sillä se helpottaa myös toimittajien työtä. Useissa tapauksissa kyse on kuvista, videoista ja muista ihmisläheisistä tarinoista yllättävissä tilanteissa tai kriisien hetkillä. Miller uskoo käyttäjälähtöisen sisällön kasvavan uutisten tuotannossa.

Juuri tämän voisi katsoa olevan vastavuoroisuutta, josta Lewis kumppaneineen (2014) kirjoittaa. Käyttäjälähtöisellä sisällöllä kasvatetaan molemminpuolista luottamusta, josta hyödytään joko suorasti tai epäsuorasti. Elitististen medioiden on katsottu häviävän ”kilpailussa” vastavuoroisuudessa yleisön kanssa (Lewis ym. 2014). Syyt ovat osittain eettisiä ja käytännöllisiä. Eettisesti ajateltuna osallistuminen on enemmänkin normi digitaalisella aikakaudella. Tämä ei kuitenkaan näytä olevan BBC:n ongelma, joka on koko kansan mediana hyödyntänyt

digitaalisuutta. Lewisin ym. (2014) mukaan vastavuoroisuudella voidaan parantaa yhteisöstä kertovien uutisten näkyvyyttä, jolloin painotetaan paikallisuutta. Miller toteaa paikallisuuden olevan yksi tärkeä syy osallistamiselle.

Domingo ym. ehdottavat artikkelissaan (2008), että vaihtoehtoisia agendan asettajia on verkkoyhteisöjen muodossa tullut mukaan kuvaan, vaikka medialla on edelleen pääsääntöisesti valta agendan asettajana. Heidän mukaan nämä vaihtoehtoiset sisällöntuottajat ovat haastaja journalismin perinteiselle toiminnalle tiedon jakajana. Artikkelin selvittää sitä, kuinka yleisön osallistuminen verkkomediassa muovaa journalistista kulttuuria, arvoja ja työtapoja (Domingo ym. 2008).

Domingo ym. tarkastelevat artikkelissaan osallistumista sosiaalisten verkostojen näkökulmasta. Sosiaalisia verkostoja on niin pysyviä kuin nopeasti muuttuviakin. Verkostot ovat kirjoittajien mukaan rakentuneet eri tavoin, eräät verkostot ovat tiheimpiä kuin toiset. Tällöin myös sosiaalisten verkostojen sisällä kommunikoidaan eri tahtia, aiheista riippuen. (Domingo ym. 2008).

Tutkimuksessa (Domingo ym. 2008) osallistumista tarkasteltiin eri tasoilla, kuka osallistuu ja kuka hallitsee uutisten tuotantoa. Tähän lisäyksenä kuuluu määritelmä siitä, kuka luo sääntöjä ja houkuttimia osallistumiselle, mikä olikin tutkimuksen tärkein päämäärä. Eri verkkosivuja arvioitiin lopulta viimeisten määritelmien osalta, eli millaisia sääntöjä ja houkuttimia osallistumiselle annettiin eri sanomalehtien verkkosivuilla. Tarkasteltuihin maihin kuuluu kahdeksan Euroopan valtiota sekä Yhdysvallat. Suomi oli yksi tarkastelluista maista.

Tutkimuksissa selvisi, että sanomalehtien nettisivuilla oli joitakin elementtejä, jotka mahdollistivat yleisön osallistumisen tavalla tai toisella. Näihin kuuluivat esimerkiksi omien kuvien lähettäminen toimitukseen, ideoiden lähettäminen, linkkaaminen sosiaalisten verkostojen nettisivuille ja kansalaisten blogit. Yleisöllä oli osaa eniten uutisten tulkinnassa ja niiden tuotannossa. Kuitenkaan kovin moni sanomalehti ei ollut vielä omaksunut tapoja, jossa yleisö saisi olla mukana tuottamassa sisältöä. Vain harvan sanomalehden verkkosivuilla oli mahdollisuuksia rakentaa yhteisöä ja sitoutua siihen, jonka todettiin olevan osallistumisen vaatimus. (Domingo ym. 2008.)

Mitä tämä kertoo? Domingo ja kumppanit (2008) arvioivat tuloksissaan median pysyvän edelleen haluttomina avaamaan oviaan yleisölle. Journalistien rooli portinvartijoina eli toimijoina, jotka valitsevat uutisia julkaistavaksi uutisvirtaan verkkosivuillaan, oli hyvin vahvasti voimissaan. Vaikka yleisö pääsikin osallistumaan sisällön tekoon, johtivat journalistit viime kädessä sitä, millaisessa muodossa juttu julkaistaan. Strategiat vaihtelevat tutkimustulosten mukaan paikallisesti. (Domingo ym. 2008.)

Kansalaisjournalismin ongelmia

Wallin (2015) mukaan kansalaisjournalismin alkuvaiheessa, eli digitaalisen median vasta lähtiessä kasvuun, yritettiin ammatillista journalismia ja kansalaisjournalismia pitää toisistaan erillään, ja muokata sitä varten kansalaisjournalismille omia julkisuuden tiloja. Tähän syynä oli kansalaisjournalismin epäeettisyys, subjektiivisuus ja emotionaalisuus, joiden ei katsottu olevan uutisarvoja. (Wall 2015.) Uutisarvoihin luetaan usein juuri päinvastaiset piirteet: objektiivisuus ja puhtaat faktat. Kriisitilanteiden ajatellaan olevan kansalaisjournalismin pelikenttä. Tässäkin kansalaisjournalismi saa noottia siitä, että se keskittyy lähinnä tunteiden ilmaisuun (Wall 2015).

Omakohtaisesta kokemuksesta tämän voi katsoa pitävän paljonkin paikkansa. Uutistapahtumien kohdalla käännytään helposti Twitterin tai Facebookin puoleen ja pidetään silmällä mahdollisia silminnäkiä.

Süddeutsche Zeitung julkaisi lokakuussa 2016 artikkelin Münchenissä kesällä tapahtuneesta ostoskeskusammuskelusta, jossa lukijoiden Twitter-viesteillä oli valtava vaikutus siihen, mitä tiedotusvälineet ja lopulta poliisi julkaisi kansalaisille tapahtumien edetessä. Tämä artikkeli osoittaa hyvin sen, missä kansalaisjournalismi voi mennä pieleen. Tässä yleisö sai ison roolin asioiden etenemisessä, sillä tapahtumien kaikkia faktoja ei tarkistettu, ennen kuin juttua päivitettiin sanomalehtien verkkosivuille.

Vaikka henkilö ei olisikaan kovin seurattu, voi kuulopuheilla olla merkittävä vaikutus, kuten artikkelin kirjoittajat osoittavat. Eräs henkilö jakoi Twitter-tililleen tietoa mahdollisista ammuskeluista ostokeskuksesta erillään, mikä antoi ymmärtää, että ammuskelijoita olisi enemmänkin. Myöhemmin henkilö oli todennut twiitistään, ettei kaikkeen kannata sosiaalisessa mediassa uskoa, myöskään hänen twiitteihinsä.

Artikkelin grafiikka (Tatort Stachus) osoittaa kuinka nopeasti nämä huhut saivat julkisuutta Twitterissä. Huhut olisivat voineet jäädä vain Twitteriin spekuloidavaksi, ennen kuin luotettavasta lähteestä olisi informoitu tapauksen paikkansapitävyys. Kansalaisjournalismi saa tässä tapauksessa kääntöpuolen, jossa huhut liikkuvat nopeasti ja valheellista tietoa leviää myös median välityksellä. Eräs median edustaja jakoi tiedon omalla tilillään ajatellen, että jos tapahtuma on totta, voi tiedon jakamisella säästää ihmishenkiä. Lisäperusteluna teolle oli se, että joku muu journalisti olisi jakanut tiedon ennemmin tai myöhemmin. Saksalainen kaupallinen TV-kanava uskoi Twitterissä kiertäneeseen huhuun, ja käytti tätä juttunsa lähteenä. Tämä on omiaan levittämään paniikkia lukijoiden keskuudessa, sillä median tulisi puhua faktojen pohjalta. Tämä sai myös poliisin uskomaan jaettuihin tietoihin, vaikka heillä ei ollut varmaa tietoa tapahtumista.

Yksi ongelma Wallin (2015) mukaan on journalistien omat identiteettikysymykset, sillä omia ammatillisia käytäntöjä tai auktoriteettia ei haluta luovuttaa ammattirajojen ulkopuolelle. Journalistit haluavat esimerkiksi muotoilla kansalaisjournalismin sisällön viime kädessä itse, jotta se seuraa ammatillisia käytänteitä ja arvoja. Kansalaisjournalismin tulevaisuuteen saattaa liittyä myös muutoksia, sillä kansalaiset saattavat haluta tekemästään työstä rahaa tai huomiota. Tämä herättää kysymyksiä kansalaisten sijoittamisesta ammatillisen ja amatöörijournalismin viidakossa. (Wall 2015.)

Lewiksen ym. (2014) mukaan vastavuoroinen journalismi on journalisteille mahdollisuus toimia yhteisön rakentajina, jotka voivat rakentaa suhteita yhteisöön ja yhteisön jäsenten välillä. Näin journalistit voivat yhteisössään hyödyntää myös yleisön käyttövoimaa. Journalistit eivät ole välttämättä kohtaamaan niitä vaatimuksia, joita yhteisöihin sitoutuminen vaatii.

Tutkijat Juha Herkman ja Laura Juntunen tutkivat journalistien sosiaalisen median käyttöä tutkimuksessaan, josta julkaistiin tiedote Journalistiliiton sivuilla 7.2.2017. Sosiaalisen median arvioidaan olevan hyödyllinen journalisteille, mutta sen mahdollisuuksia ei osata työssä hyödyntää. Vaikka vuorovaikutuksen koettiin parantuneen, ei silti yleisöä käytetä juttuja tehdessä eikä verkkokeskusteluja osata toimituksissa jatkojalostaa. Juttujen jakamiseen ja tiedonhankintaan sosiaalista mediaa käytettiin eniten. Kuitenkin sosiaalisessa mediassa huomiota saaneita aiheita

Sofia K.
JOVA20
27.2.2017

kritisoitiin kyselytutkimuksessa. Nämä vastaukset osoittavat sen, että sosiaaliseen mediaan suhtaudutaan edelleen varauksella, vaikka se tarjoaakin resursseja esimerkiksi tiedonhakuun.

Helsingin Sanomat järjesti helmikuussa 2017 päivän, jolloin päätoimittaja otti aikaa lukijoilleen ja vastasi heidän kysymyksiinsä Facebookin välityksellä. Tämä kertoo siitä, että journalistit itse kokevat kuitenkin osallisuuden tärkeäksi. Monesti päätoimittaja on tuotannon taustalla häärivä henkilö, johon yhteyden saaminen tavallisena vastaanottajana voi olla vaikeaa. Sosiaalisen media tarjoaa mahdollisuuden ”avata journalismin periaatteita lukijoille”, kuten päätoimittaja itse asian ilmaisi.

Sosiaalisen median käyttö kuuluu myös monessa Tampereen yliopiston journalistiikan opiskelijoiden tekemissä teemahaastatteluissa (2016) toimittajalta vaadittaviin taitoihin, ja se sidotaan myös yleisön tavoittamiseen. Harva kuitenkaan teemahaastatteluissa kertoo suorasta suhteesta yleisöön tai tuon suhteen hyödyntämisestä journalistisessa työssä.

Pohjalaisen toimittaja kommentoi yleisön merkitystä suhteessa siihen, mitä yleisö lukee ja miten lukijat käyttävät kanavia tiedon saantiin. Tärkeänä toimittaja piti lukijoiden palvelua, etenkin syvällisemmän journalismin muodossa. Uutisiin tulisi toimittajan mielestä hakea enemmän syitä, ja hakea journalismin tekemiseen analyttisempää tapaa. Yhteys lukijoihin tulisi toimittajan mukaan näkyä siinä, että lukijoilta kysyttäisiin mielipidettä siihen, millaista sisältöä he itse haluavat lukea. Toimittajan mukaan mediayhtiöt eivät ole selvittäneet sitä, mitä lukijat oikeastaan sisällöiltä haluavat tai mitä lukijat edes ovat.

”Ja kun meidän pitäis olla ammattilaisia ja tietää se just, että minkälaisia juttuja lukijat haluavat.”

Muutokset näkyvät Pohjalaisen toimittajan mukaan mediataloja koskevissa vaatimuksissa ja siinä miten lukija tavoitetaan. Tässä keskitytään lukijaan maksavana asiakkaana:

”Se varmasti pitää paikkaansa, että nopeeta tulee tää muutos olemaan kuten se on nyt ollut. Ja se tulee olemaan jatkossakin nopeeta. Ja se on tietysti haastavaa, että mediayhtiöiden pitää olla siinä aallossa kun ne ensimmäiset nuoret menee mukaan. Mediayhtiöiden pitää ihan toimittajien iästä tai teknisestä tuntemuksesta huolimatta olla siellä ensimmäisenä, niiden nuorten kanssa. Silloin mediatalotkin oppii käyttämään niitä uusia kanavia, siinä vaiheessa kun se maksukykyinen keskiluokka saapuu paikalle.”

Aamulehden uutistoimituksen toimittaja koki lukijan olevan keskiössä, sillä lukijat ovat sisällöntuotannon kohteena. Toimittaja piti tärkeänä sitä, että lukijoita pitää pystyä palvelemaan eri kanavien kautta ”sekä netissä että paperilla eli tavalla kuin perinteisesti vuosikymmeniä sitten oli tehty”. Tässäkin tapauksessa lukijoiden palvelu koettiin tärkeänä. Lukijan ei pitäisi tehdä työtä, vaan se kuuluu journalisteille:

”--Pitää itse mahdollisimman pitkälle miettiä, että miten tämän (jutun) tarjoilee luettavimmin, ja ei sitten jäisi kysymyksiä, vaan jäisi innostus siitä, että haluaisi tietää lisääkin sitten seuraavassa jutussa --.”

Toimittaja kuitenkin koki lukijoiden myös kehittävän journalismia. Ongelmaksi toimittaja koki talouspuolen muutoksen, jossa ilmaissisältö ja maksumuurin sisälle jäävät jutut oli lehden verkkosivuilla eroteltu. Tämä on jakanut lukijoita, ja verkossa juttujen yhteydessä esiintyvä

keskustelu on toimittajan mielestä kärsinyt tässä. Toimittajan mielestä maksumuuri takaa laadukkaan journalismin, joka houkuttelee lukijoita osallistumaan journalismin tekoon.

”On ollut puhetta ja keskustelua foorumeista, joissa kohdataan (lukijoita) säännöllisesti, missä toimittaja on paikalla digitaalisella alustalla. Päästäisiin tekemään vielä enemmän sitä, mitä se maksava asiakas, eli lukija, haluaa ja mikä häntä parhaiten palvelee ja auttaa, että ne haluaisivat olla meidän kanssa yhteistyössä, eikä tarvitsisi vaellella pitkin poikin nettiä.”

Etelä-Suomen Sanomien kotimaan toimituksen toimittaja koki, että muutos verkkopuolen tuotannossa on syntynyt tarpeesta palvella lukijoita. Palvelun luonne on toimittajan mukaan muuttunut, kun sisältöä voidaan tarjota vuorokauden ajasta riippumatta.

”Se suuri mullistus alkoi silloin, kun netti oli tullut ja mediatalot hokasivat, miten hyväkeino se on uutisten tuottamiseen ja uutisten jakamiseen. Se on ollut ylivoimaisesti suurin muutos. Ja väittäisin, että en ehdi sen suurempaa mullistusta kokemaankaan.”

Toimittaja koki muutoksen sisällön viihteellistymisessä kielteiseksi muutokseksi, ja kuvaili yleisön kiinnostuvan sisällöistä, jotka ovat yhteiskunnallisesti merkityksettömpiä:

”Tutkiva journalismi on vähentynyt, pinnallisuus on kasvanut, viihteellisyys on kasvanut. Jos katsoo, mitä klikataan, niin joku yhteiskunnallisesti merkittävä ja meitä kaikkia koskettava sote-uudistus ei ole yleisömagneetti. Jos siellä on joku ämpäreiden jako jossain Holman Prismassa, niin sehän klikataan nurin koko juttu. Tietenkin sitä annetaan, mitä halutaan, mutta sellainen yleinen pinnallisuus on lisääntynyt.

Nämä näkemykset osoittavat sen, että lukijoita pidetään edelleen melko passiivisina. Tärkeää on lukijoiden saavuttaminen, mutta ei niinkään heidän osallistaminen. Jos lukijat osallistuvat, se tapahtuu palautteena tai kommentteina lehden verkkosivuilla. Journalismi nähdään hyvin taloudellisena toimintana. Utisia jaetaan nopealla tahdissa verkon puolella sekä sosiaalisissa medioissa lukijoille, jotta yleisö tavoitettaisiin. Sisällön laatu tuntuu olevan merkityksellistä, ja nopeutuneesta tahdistä ja viihteellistymisestä ollaan aidosti huolissaan. Yleisöä ei hyödynnetä sisällön tuotantoon. Tämä viittaa Wallin (2015) ja Domingon ym. (2008) havaintoihin siitä, etteivät journalistit ole valmiita luovuttamaan valtaa lukijoille. Voi myös olla, että kyse on osaamisesta kuin halusta osallistua.

Yleisön osallistuminen ja heidän suhteensa journalismiin vaikuttaa vastauksien osalta olevan myös paljon lukijoista kiinni. Teemahaastatteluista selviää, etteivät lukijat välttämättä olekaan kovin innokkaita sitoutumaan sisällön tuottamiseen tai edes sisällön tulkittamiseen, joka oli tärkein osallistumisen muoto Domingon ym. tutkimuksessa (2008).

Etelä-Suomen Sanomien toimittaja ei kokenut lukijoiden tarttuvan mahdollisuuteen osallistua. Palautetta tulee saman verran kuin aiemminkin. Silti lukijat vaativat journalismilta kuitenkin entistä enemmän, sillä toimittajan mukaan lukijat pääsevät helposti käsiksi tietoon ja tarkistamaan niiden paikkansapitävyyttä.

Aamulehden toimittaja koki lukijasuhteen muuttuneen monella eri tavalla. Lukijoiden läheisyys näkyy toimittajan työssä niin hyvissä kuin huonoissa asioissa. Toimittaja nosti esiin ei-toivottavan vihapuheen.

”Onneksi myös hyvässä, mutta myös todella (tauko) todella ilkeitä viestejä kyllä saa. Mutta mitään oikeasti vihapuhetta olevia viestejä ei ole tullut.”

Johtopäätelmiä

Kuten Wall (2015) määritelmässään totesi, voidaan kansalaiset nähdä erilaisissa rooleissa journalismin suhteen. Kansalaiset voivat olla itse tiedon lähteitä, tuottaa sisältöä tai toimia jopa yhteistyökumppaneina journalisteille. Tässä puhutaan käsitteenä portinvartijuudesta, eli siitä kuka median sisällöstä päättää. Portinvartijuus on muuttumassa, eivätkä journalistit olekaan avainasemassa, vaan kuka tahansa voi tuottaa sisältöä. Erityisesti verkko ja sosiaalinen media avaavat ovet tähän, johon jokaisella on pääsy.

Kuten Domingo ym. (2008) tutkimuksessaan totesivat, portinvartijuus on kuitenkin edelleen voimissaan. Media vartioi edelleen tarkasti sisällön kulkemista suuntaan jos toiseenkin. Vaikka sosiaalisen median alustoilla he eivät voi sisällönkulkua määrätä, eivät lukijat kuitenkaan astu heidän varpailleen. Tämän osoittaa Tampereen yliopiston journalistiikan opiskelijoiden teemahaastattelussa selvinnyt ajatus siitä, ettei lukijoita pidetä asiakkaina eikä heidän osallistaminen näin ollen ole kovin tärkeää. Jos lukijoita halutaan osallistaa, heiltä kysytään mielipidettä sisällöstä tai he saavat antaa palautetta.

Median kyvyttömyyttä arvioida muutoksen suuntaa ja omia askeleitaan arvostellaan jopa journalistien keskuudessa. Journalistit ovat teemahaastatteluiden mukaan sosiaalisen median viettäessä, ehkä osin taloudellisista syistä. Nykyään viihteellisyys ja nopeus ratkaisevat sisällöntuotannossa. Kuten Süddeutsche Zeitungin artikkeli antoi ymmärtää, tekee media toisinaan turhan hätäisiä johtopäätöksiä, jotta pysyisivät informaation tahdissa.

Ehkä siksi kansalaisjournalismi on myös astunut mukaan journalismin sisällöntuotantoon, sillä sille on tilaa sekä kysyntää, jos sitä vain käytettäisiin oikein. Kansalaisjournalismi voisi osaltaan ratkoa digitalisaation mukana tuomia ongelmia tahdin kiihtymisestä ja sisällön viihteellistymisestä. Laadukkaat uutiset houkuttelevat lukijoita osallistumaan. Lukijoita voitaisiin houkutella yhteistyöhön myös paikallisuudella. Myös joukkoälyn käyttö tarjoaa yleisölle osan journalismin kentällä. Tämän on ymmärtänyt esimerkiksi BBC, joka hyödyntää lukijoiden tietoa ja materiaalia.

Mikä olisi sitten ratkaisu laadukkaaseen kansalaisjournalismin tekemiseen? Lewis ym. (2014) kirjoittaa artikkelissaan molemminpuolisen luottamuksen kasvattamisesta, jota vastavuoroisuus vaatii. Kyse saattaaakin olla siitä, että tätä suhdetta osataan hyödyntää, mutta molemminpuolinen luottamus yleisön ja journalistien välillä puuttuu vielä. Vastavuoroisuus on vielä melko yksipuolista. Huonosti tarkistetuilla faktoilla tuskin helpotetaan luottamuspulaa. Toisaalta lukijat vaativat journalismilta tässä tietotulvassa tarkkuutta. Tätä suhdetta voisi lähteä rakentamaan niin, että tuodaan lukijan ja journalistit yhteen tilaan keskustelemaan. Helsingin Sanomien järjestämä keskustelutilaisuus juuri sosiaalisen median alustalla, Facebookissa on tässä hyvä suunnannäyttäjä.

Sofia K.
JOVA20
27.2.2017

Lähteet:

Domingo, David & Quandt, Thorsten & Heinonen, Ari & Paulussen, Steve & Singer, Jane B. & Vujnovic, Marina (2008) Participatory journalism practices in the media and beyond. *Journalism Practice* 2:3, 326–34.

Lewis, Seth C. & Holton, Avery E. & Coddington, Mark (2014) Reciprocal journalism: A concept of mutual exchange between journalists and audiences. *Journalism Practice* 8:2, 229–241.

Wall, Melissa (2015) Citizen journalism: A retrospective on what we know, an agenda for what we don't. *Digital Journalism* 3:6, 797–813.

<http://www.bbc.co.uk/academy/journalism/skills/social-media/article/art20150922112641140>

<http://gfx.sueddeutsche.de/apps/57eba578910a46f716ca829d/www/>

<https://journalistiliitto.fi/fi/kyselytutkimus-journalisteille-some-aiheet-saavat-liikaa-mediahuomiota/>

http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005091334.html?utm_medium=social&utm_content=www.hs.fi&share=3ea642ffe0e3d0bbecc0325bc36b74d4&utm_source=facebook&utm_campaign=facebook-share

Tampereen yliopiston journalistiikan opiskelijoiden teemahaastattelut, 2016. Aiheena muutokset.